

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

การบริหารจัดการวงหมอลำระเบียบวาทะศิลป์ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง ในยุคโลกาภิวัตน์

วิรัช ศรีพุทธา*

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
*E-mail: Sriputta01@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของหมอลำเรื่องต่อกลอนคณะระเบียบวาทะศิลป์ในแต่ละยุค 2. เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงของหมอลำเรื่องต่อกลอนคณะระเบียบวาทะศิลป์ 3. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการวงหมอลำระเบียบวาทะศิลป์ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกต เนื่องจากกระแสการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันทำให้หมอลำต้องมีการปรับเปลี่ยนตนเองอยู่ตลอดเวลาทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

จากการศึกษาพบว่า ในการเปลี่ยนแปลงตัวเองของวงหมอลำที่สำคัญที่สุด คือ เรื่องของการบริหารจัดการภายในวง การมีผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ มีไหวพริบที่ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อที่จะสามารถวางแผนหรือหาแนวทางการรับมือให้ทันต่อสถานการณ์ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในยุคกระแสโลกาภิวัตน์และหมอลำจะดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ อย่าง หมอลำจะต้องมีการพัฒนาตนเองในเรื่องของรูปแบบการแสดง ที่ไม่ซ้ำรูปแบบเดิม ทั้งด้านการนำบทเพลงมาร้อง การนำเสนอเรื่องมาเล่า การสร้างความแปลกตา การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้เพื่อให้เกิดความน่าสนใจที่สามารถดึงดูดกลุ่มคนให้หันมาสนใจศิลปะแขนงนี้เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนการเพิ่มช่องทางในการเผยแพร่ผลงานเพื่อให้ผู้ชมสามารถติดตามผลงานได้ทุกพื้นที่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, การเปลี่ยนแปลง, กระแสโลกาภิวัตน์

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2

วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

The management of Ra-bieb Watasilp Thai northeastern-style song (Mor-lam) amid changing world of globalization

Wiracha Sriputtha *

Abstract

This article is intended for 1. To study the development of the Mor Lam, the subject of the verse of the Faculty of Art in each era Under the current trend of globalization By collecting data from documents, interviews and observations due to the current changes in the situation, Mor Lam has to constantly adjust themselves both internal and external factors.

According to studies, it has been found that In the self-transformation of the Mor Lam band, the most important is the management of the band. Having executives with knowledge, ability, and flair that are up to date in the current situation In order to be able to plan or find a way to cope with the situation in the midst of globalization and Mor Lam will change in the midst of changes in many ways. Unique, original style Both in bringing the song to sing Bringing the story to Lam Creating a novelty Bringing new technology To use to create interest that can attract more people to become interested in this field of art As well as increasing the distribution channels for the work so that viewers can follow the work in all areas both in the country and abroad.

Keywords : Management, Change, Globalization

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2

วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทนำ

“หมอลำ” ถือว่าเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของชาวอีสานของไทยที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยอดีต ตลอดจนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน โดยการลำในยุคแรกๆ นั้นจะมีเพียงหลักฐานสำคัญที่ถูกค้นพบเมื่อราว 3,000 ปีก่อน คือ ภาพคนเป่าแคน ที่กำลังวาดรูวดลายร้ายล้าอยู่บนกลองมโหระทึก ที่ถูกค้นพบที่ประเทศเวียดนาม โดยนักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่าภาพที่ค้นพบนั้นเป็นภาพที่เป็นการบวงสรวงเทพเจ้าแห่งการเกษตร ซึ่งพิธีกรรมนี้ยังคงกระทำมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันในหลายๆ ชนเผ่า เช่น ชนเผ่าไทในมณฑลกุ้ยโจว เช่น ไทตั้ง ไทส่วย เป็นต้น กลุ่มชาตินี้จึงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์ทางการร้องการลำและการละเล่นเครื่องดนตรีมาเป็นเวลาหลายพันปี แต่ในทางกลับกันในประเทศไทยพบแต่เพียงหลักฐานที่ปรากฏเป็นภาพขาวดำ ประมาณราว 150 ปี ซึ่งในช่วงนั้นตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 แต่หลักฐานที่พบเป็นการลำที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน คือ เป็นภาพหญิงชายที่กำลังคุกเข่าร้ายล้า พร้อมหมอแคน และเพื่อนประมาณ 3-4 คน คอยปรบมือประกบจังหวะตาม โดยการลำหรือการเล่นแบบนี้ ในสมัยรัชกาลที่ 4 เรียกว่า “ลาวแคน” (อเนก นาวิกมูล, 2560 :69) ส่วนการขับร้องนั้นเรียกว่า “แอ่ว” โดยในสมัยนั้นถือเป็นที่ยอมรับทางภาคอีสาน แต่เนื่องจากว่าการแอ่วหรือการลำแคนนั้นเป็นวัฒนธรรมลาว ทำให้รัชกาลที่ 4 ไม่พอพระทัยจึงประกาศให้ห้ามเล่นแอ่วลาว เพราะกลัวว่าต่อมาจะสูญเสียการปกครองไป แต่ในระยะหลังหมอลำแคน (ลาวแคน) ก็ได้มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในภาคอีสานของไทยที่ถือว่ามีการพัฒนาการมาจนได้รับความเจริญรุ่งเรืองและได้รับความน่าสนใจขึ้นมาเป็นลำดับ (ทรงวิทย์ พิมพ์กรรม, 2553 :67-70)

รูปแบบของ “หมอลำกลอน” หมอลำกลอนพัฒนามาจากหมอลำพื้นที่มีผู้แสดงเพียงคนเดียวที่สามารถทำได้ทุกบทบาททุกตัวละคร เนื้อหาที่ลำส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับนิทานชาดกสอดแทรกกับวรรณคดี การลำพื้น ก็จะมีลักษณะการลำคล้ายๆ กับลำแอ่ว เป็นการลำตามงานวัดหรืองานบ้านที่มีมหรสพ (พรเทพ มังธานี, 2545:) จากลำพื้นที่มีผู้ลำเพียงคนเดียว ได้พัฒนาเป็นการลำสองคน หรือเรียกว่าหมอลำคู่ หรือเรียกว่า หมอลำกลอน เนื่องจากว่ารูปแบบของการลำนั้นมีลักษณะที่เป็นการลำโต้ตอบกัน บ้างก็เตี้ยสอดแทรกเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินกับจังหวะและทำทางที่มีความหมาย และผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นหมอลำ ต้องเป็นผู้ที่เก่งกล้าและมีความสามารถมีสติปัญญาที่ดีที่จะสามารถลำตอบโต้กับผู้อื่นได้ รวมถึงการคิดกลอนสด “ต้นสด” โดยที่ไม่มีการเตรียมไว้ก่อนล่วงหน้าด้วย แต่ถ้าหากหมอลำนั้นมีการฝึกฝนมาไม่ดีหรือไม่มี ความชำนาญก็อาจจะทำให้เกิดความอับอายหรืออาจจะไม่ได้รับค่าจ้างในงานนั้นก็ได้ ดังนั้นหมอลำจึงต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะตัว ทั้งทางโลกและทางธรรมและการลำหมู่หรือการลำเรื่องต่อกลอนคู่ชายหญิงในปัจจุบันก็ถือว่าได้รับความนิยมอย่างมาก เนื่องจากรูปแบบการแสดงมีความโดดเด่นมีความอลังการ ตลอดจนมีนักแสดงที่ครบตามตัวละครที่ถูกกำหนดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบของหมอลำพื้นที่มีการพัฒนาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยยังคงยึดนิทานเก่ามาประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี (ทรงวิทย์ พิมพ์กรรม, 2553 :70-72)

บทบาทในการทำหน้าที่เป็นผู้นำทางความคิดของคนในท้องถิ่นนั้นหมอลำสามารถทำหน้าที่เป็นตัวประสานระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ประชาชนกับประชาชน ซึ่งหมอลำเข้าไปมีบทบาทในด้านต่างๆ และมักจะเป็นหมอลำกลอนที่มีภูมิปัญญาดี มีความสามารถสูง มีชื่อเสียงโด่งดัง เป็นที่ยอมรับของสังคมและท้องถิ่น เคยประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพหมอลำกลอนมาแล้ว นอกจากนี้หมอลำกลอนยังทำหน้าที่สื่อสารนโยบายให้กับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประชาชนและการพัฒนาประเทศได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ การศึกษา การปกครอง การสาธารณสุข การพลังงานแห่งชาติ

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

การเกษตร การชลประทาน การส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการสื่อสารทางการเมืองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นในลักษณะของการรณรงค์ส่วนใหญ่แล้วหมอลำจะเน้นที่การเชิญชวนให้ประชาชนหันมาตระหนักเรื่องสุขภาพหรือเรื่องใกล้ตัวมากที่สุด และยังบอกถึงการให้ข่าวสารความรู้ต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งทั้งหมดนี้จะจัดอยู่ระบบการบริหารของผู้จัดการวงทั้งสิ้น การบริหารจัดการวงในที่นี้ หมายถึงรูปแบบการแสดง หรือรูปแบบการจัดการในลักษณะอื่นๆ และจะถูกถ่ายทอดผ่านการแสดงของตัวละครในหมอลำทั้งสิ้น (แสงยม บึงไผ่, 2533: 183) อ่างใน อภิสิริธ เบื้องต้น (2555: 1)

ในยุคไร้พรมแดนที่มีการติดต่อสื่อสารกันเพิ่มมากขึ้น มีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันได้ทั้งในประเทศและสังคมนระหว่างประเทศ ท่ามกลางสังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการพัฒนาในด้านต่างๆ ทำให้มนุษย์มีการปรับเปลี่ยนชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีทางในการดำรงชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยในปัจจุบัน ศิลปะในแขนงต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นโดยมีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมให้มีความสอดคล้องสังคมปัจจุบันให้มากที่สุด ซึ่งหมอลำกลอนเป็นมหรสพที่ให้ความบันเทิงชนิดหนึ่งของชาวอีสานทั้งไทยและลาว ซึ่งได้รับการยอมรับมาตั้งแต่สมัยก่อนๆ และเป็นต้นแบบของหมอลำรุ่นต่อๆ มา โดยที่หมอลำกลอนแบบดั้งเดิมที่มีเพียงแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบ แต่ปัจจุบันหมอลำกลอนดังกล่าวถือว่าได้รับความนิยมอยู่ในกลุ่มผู้สูงวัยหรือผู้สนใจทุกเพศทุกวัย เนื่องจากว่าในสมัยปัจจุบันหมอลำกลอนมีการนำเครื่องดนตรีที่ทันสมัยเช่น เบส กีตาร์ กลอง แอ็กโซโฟน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีประเภทที่หมอลำในปัจจุบันนำมาประกอบกันในการบรรเลงเพื่อให้มีจังหวะที่เร้าใจ โดยที่ไม่เน้นเนื้อหาและรายละเอียดของเพลงมากนัก เพราะปัจจุบันจะเน้นที่ความบันเทิงเพื่อให้ผู้ชมรู้สึกผ่อนคลายเป็นหลัก และในส่วนของช่วงลำเรื่องต่อกลอนในแต่ละกลอนก็จะมีเนื้อหา ค่อยข้างยืดยาว ลึกซึ้ง มีคติธรรมคำสอนและประเพณีต่างๆ อันจะเป็นการขัดเกลาจิตใจของคนทุกเพศทุกวัยเป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข แต่ในอนาคตจะวงหมอลำจะมีการปรับเปลี่ยนตัวเองไปในทิศทางใดเพื่อให้ตนเองสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่ในยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งที่หมอลำกลอนได้รับการยอมรับจากสังคมว่าเป็นการแสดงที่ดีงาม

ทั้งนี้การที่หมอลำจะสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้ วงหมอลำระเบียบวาทะศิลป์ก็ต้องมีการจัดระบบการบริหารจัดการเพื่อให้ตนเองสามารถดำรงอยู่ได้และภายใต้การจัดการจัดระบบการบริหารจัดการนั้นก็ต้องมาการวางแผนถึงเรื่องรูปแบบการแสดงในแต่ละฤดูกาลเพื่อให้มีความน่าสนใจ หรือมีแรงดึงดูดให้คนทุกเพศทุกวัยหันมาใส่ใจในศิลปะวัฒนธรรมของชาวอีสานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาแล้วจะสามารถแยกอธิบายในเรื่องนี้ได้เป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1. พัฒนาการของวงหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์
2. รูปแบบการแสดงของหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์
3. การบริหารจัดการ
4. การดำรงอยู่

1. พัฒนาการของหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์

พัฒนาการของหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์จะถูกแบ่งออกมาเป็น 3 ระยะ

ระยะที่หนึ่ง พ.ศ. 2507 ถึง พ.ศ. 2513 โดยรวมแล้วในระยะนี้ถือว่าเป็นระยะที่มีความสำคัญหรือเรียกว่าเป็นช่วงเวลาที่คณะหมอลำระเบียบวาทะศิลป์ถูกก่อตั้งขึ้น โดยมีคุณพ่อระเบียบ พลกล้า ก่อตั้งเมื่อราว 50 กว่าปีที่แล้ว ซึ่งในปัจจุบันคุณพ่อระเบียบได้เสียชีวิตลงแล้ว เมื่อปี 2559 และกว่าจะได้ชื่อหมอลำคณะระ

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

เรียบบวทาศิลป์มาก็ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะถ้าหากไม่ใช่คนที่รักในด้านศิลปะการแสดงจะไม่สามารถอนุรักษ์หรือจุดประกายสิ่งดีงามนี้ไว้ได้เลย ซึ่งคุณพ่อระเบียบถือว่าเป็นบุคคลที่รักและเชิดชูทางด้านศิลปะการแสดงที่บ้านนั้นจนเกิดการชักชวนบุคคลที่รู้จักหรือเคยร่วมงานกัน ให้มาเป็นนางเอกร่วมวงในตอนนั้น ซึ่งก็ได้ นางดวงจันทร์ โพธิ์ศรี โดยก่อนที่จะตั้งวงเองนั้นนางเอกประจำทีมงานขอแยกตัวออกไปแต่งงานและมีครอบครัว จึงเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้คุณพ่อระเบียบเองก็ได้แยกตัวออกมาสืบสานวัฒนธรรมที่ตนเองชอบต่อไปกับนางดวงจันทร์ โพธิ์ศรี ก่อนที่จะร่วมงานกันจนเกิดความรัก ความสนิทสนมและแต่งงานกัน พร้อมทั้งร่วมกันถ่ายทอดศิลปะหรือหมอลำอีสานเรื่อยมา

ระยะที่สอง พ.ศ. 2514 ถึง พ.ศ. 2539 ในระยะนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการนำบทเพลงลูกทุ่ง การเพิ่มเครื่องดนตรี การประกาศรับสมัครสมาชิก เพิ่มฉาก เพิ่มไฟ เพิ่มอุปกรณ์ในการแสดงต่างๆ เพื่อให้เกิดความทันสมัยและเกิดความอลังการเพิ่มมากขึ้นจากระยะแรกๆ และในช่วงนี้ก็เป็นที่หนึ่งช่วงที่ทำหมอลำคณะระเบียบบวทาศิลป์ชะงักหรือต้องหยุดตัวเองสักพัก เนื่องจากระบบเศรษฐกิจในปีนั้นไม่เอื้ออำนวยแต่สุดท้ายก็ผลักดันตัวเองกลับมาอยู่ในวงการได้อีกครั้ง จนถึงช่วงปัจจุบัน

ระยะที่สาม พ.ศ. 2540-ปัจจุบัน เรียกว่าเป็นระยะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากของหมอลำคณะระเบียบบวทาศิลป์ เพราะเป็นระยะที่พ่อได้ถ่ายทอดหรือเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการจากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูกอย่างแท้จริงและถือว่าประสบความสำเร็จในด้านการขยายกิจการของครอบครัวพล้ำได้มากขึ้น เนื่องจากในสมัยนี้เริ่มมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มขึ้นจากสมัยแรกๆ ทำให้หลายๆ อย่างสะดวกเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย ทั้งในระยะนี้ถือว่าเป็นระยะที่การบริหารจัดการได้อย่างเต็มที่ทั้งพ่อและลูกร่วมมือกันในการสอดส่องดูแลและพัฒนาด้านการแสดงจนได้รับรางวัลมากมาย เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากยิ่งขึ้น เป็นหมอลำกลอนทำนองขอนแก่นระดับต้นๆ ของประเทศไทย ถือว่าประสบความสำเร็จไปอีกก้าวหนึ่ง จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ปัจจุบันหมอลำคณะระเบียบบวทาศิลป์มีสมาชิกในการแสดงมากถึง 200 กว่าชีวิต รถประจำวงมากกว่า 15 คัน และในแต่ละปีมีการติดต่อว่าจ้างไปทำการแสดงมากกว่า 100 งานต่อฤดูกาล อัตราค่าจ้างก็จะขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการเดินทางไปทำการแสดง (สุรพล เนสุสินธุ์, 2550 :127-130)

2. รูปแบบการแสดงของหมอลำคณะระเบียบบวทาศิลป์

คณะหมอลำระเบียบบวทาศิลป์ได้แบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงแรก เป็นช่วงของการโชว์วง โชว์แสง สี เสียง ด้านหน้าเวที พร้อมทั้งช่วงนี้จะมีการนำเพลงแนวต่างออกมาร้องพร้อมทั้งมีหางเครื่องออกมาเต้นประกอบ ซึ่งการโชว์ในช่วงแรก จะเป็นโฆษกออกมาร้องเพลงหรือโฆษกพูดก่อน แล้วค่อยมีการแสดงของนักร้องท่านอื่นๆ ออกมา ซึ่งพระเอก นางเอกมักจะมีโดดเด่นเฉพาะตัวทุกคน เรียกได้ว่าเป็นอีกหนึ่งช่วงที่สามารถโชว์ความเป็นตัวของตัวเองด้วยเช่นกัน

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562
ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภาพที่ 1 รูปการแสดงโชว์พระเอก ในชุดการแสดงผาแดง นางไอ่
ที่มา : Retrieved from [https://web.facebook.com/ Nutkrittta M Thanarong](https://web.facebook.com/Nutkrittta M Thanarong)

ภาพที่ 2 รูปการแสดงโชว์นางเอก ในชุดการแสดงผาแดง นางไอ่
ที่มา : Retrieved from [https://web.facebook.com/ Nutkrittta M Thanarong](https://web.facebook.com/Nutkrittta M Thanarong)

ช่วงที่สอง จะเป็นช่วงของการแสดงตลก คือหลังจากการแสดงในช่วงแรกเสร็จ ตลกจะออกมาคั่นเวลา เพื่อให้ทางเครื่อง นักแสดงได้แต่งตัวเพื่อทำการแสดงในช่วงลำเรื่องต่อกลอนต่อไป และในช่วงนี้ส่วนใหญ่แล้ว จะเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยมีสาระมากนัก หรือเป็นช่วงที่ล้อเลียนสถานการณ์ในปัจจุบันทั้งสิ้น เป็นช่วงที่ผู้ชมได้ผ่อนคลาย เฮฮาอีกช่วงหนึ่ง

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภาพที่ 3 รูปการแสดงตลกเพื่อความสนุกสนาน

ที่มา : Retrieved from [https://web.facebook.com/ Nutkritt M Thanarong](https://web.facebook.com/Nutkritt M Thanarong)

ภาพที่ 4 รูปการแสดงตลกก่อนถึงช่วงลำเรื่องต่อกลอน

ที่มา : Retrieved from [https://web.facebook.com/ Nutkritt M Thanarong](https://web.facebook.com/Nutkritt M Thanarong)

และช่วงที่สาม ในช่วงนี้จะเป็นช่วงที่ทุกคนรอยิ้มมากที่สุด เพราะเป็นช่วงลำเรื่องต่อกลอน ซึ่งคนอีสานหรือคนที่ไปชมหมอลำส่วนใหญ่จะฟังนิทานหรือฟังภาษาที่ใช้ลำรู้เรื่อง เพราะส่วนใหญ่จะเป็นภาษาอีสานแต่ก็จะสอดแทรกกับตลกหรือภาษาต่างประเทศเข้าไปด้วย เรื่องที่ลำส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องคติสอนใจ เช่น เรื่องลูกใจบาป โดยในเรื่องนี้จะบ่งบอกถึงความรัก ความกตัญญู ความเป็นคนสืบบุญคุณของพ่อแม่ และกว่าจะกลับมาเป็นคนดีได้ ก็สายไปแล้ว โดยในช่วงนี้ถือเป็นช่วงที่มีความสนุก ความสุข ความเศร้า ครบรส ส่วนใหญ่จะใช้เวลาแสดงตั้งแต่ 00.00-06.00 ก่อนจบเตี้ยลาเพื่อจบการแสดงในงานนั้นๆ

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภาพที่ 5 รูปการแสดงฉากพระเอกต่อสู้กับตัวโกง

ที่มา : Retrieved from [https://web.facebook.com/ Nutkrittta M Thanarong](https://web.facebook.com/Nutkrittta M Thanarong)

ภาพที่ 6 รูปการแสดงฉากครอบครัวคนธรรมดาถูกรังแก

ที่มา : Retrieved from [https://web.facebook.com/ Nutkrittta M Thanarong](https://web.facebook.com/Nutkrittta M Thanarong)

3. การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการองค์การของตนเองในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเป็นด้านการวางแผน การสั่งการ การบริหารด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร หรือระบบสื่อสารต่างๆ ภายในองค์การ (นิรมล กิติกุล: 2542 9-18) ซึ่งทุกองค์กรหรือทุกหน่วยงานจะมีระบบการบริหารจัดการภายในองค์การของตัวเอง เช่นเดียววงกลมล่ำระเปียบวาทะศิลป์ที่มีระบบการบริหารจัดการคล้ายๆ กับรูปแบบขององค์การ ซึ่งวงกลมล่ำก็เปรียบเสมือนกับบริษัทบันเทิงบริษัท หนึ่งในที่มีลักษณะคล้ายกับบริษัท เนื่องจากมีการแบ่งแผนกแต่ละแผนกฝ่ายอย่างชัดเจน เช่น ฝ่ายคอสตูมออกแบบเสื้อผ้าพวกดีไซเนอร์ ฝ่ายหัวโขนก็จะแยกออกต่างหาก มีแผนกฉาก ซึ่งฉากในที่นี้คือ ฉากบนเวที ทุกอย่างทุกหน้าที่มีระบบหัวหน้า มีแผนกไฟ แสง สี เสียง แผนกฝ่ายบัญชีและการจัดการ ทีมงานหัวหน้าคนขับรถต่างๆ ซึ่งที่กล่าวมานี้ถือว่าเป็นฝ่ายหลักๆ ที่มีการแบ่งกันอย่างชัดเจน ส่วนหน้าที่ที่รับผิดชอบก็จะรับผิดชอบตามงานตามแผนกที่ได้แบ่งกันไว้

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

แต่ละฝ่ายก็จะรับผิดชอบในงานของใครของมันโดยที่จะไม่มีการก้าวร้าวหน้าที่ซึ่งกันและกัน ฝ่ายฉากก็ทำฉาก ฝ่ายบัญชีรับทำบัญชี ฝ่ายควบคุมและฝ่ายไฟ แสง สีก็ดูแลแสง สีบนเวที ส่วนฝ่ายคอสตูมก็ดูแลเรื่องของเสื้อผ้า ชุดการแสดงทำตามที่ได้มีการแบ่งไว้ โดยแต่ละฝ่ายแต่ละแผนกจะมีหัวหน้าแผนกแต่ละแผนกไว้คอยประสาน หรือมีหัวหน้าที่รับผิดชอบลูกน้องในฝ่ายของตนอีกรอบหนึ่ง แต่ทั้งนี้การทำงานได้ของแต่ละแผนกนั้น ก็จะมีการส่งจากลงไปอีกรอบหนึ่งจากฝ่ายผู้บริหารสั่งงานลงมายังหัวหน้าแผนกเพื่อกระจายงานไปสู่ลูกน้องของแต่ละฝ่ายเองด้วยอีกรอบหนึ่ง ซึ่งก็จะคล้ายๆ กับระบบโรงงาน หรือระบบองค์กร หน่วยงานต่างๆ ด้วยเช่นกัน และในส่วนของกฎระเบียบภายในวง ในกรณีสมาชิกในวงทะเลาะวิวาทกัน ผู้บริหารจะดูที่เหตุผลว่าสมควรหรือร้ายแรงหรือไม่ ถ้าเหตุการณ์นั้นมีความร้ายแรง ผู้นั้นจะถูกกล่าวตักเตือนหรือโดนสั่งพักงาน หรือในกรณีที่มีการดื่มเหล้าดื่มสุรา หรือมีเรื่องของยาเสพติดเข้ามาเกี่ยวข้องกับถ้าโดนตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองตรวจพบในสมาชิกท่านใดก็แล้วแต่ ทางวงหรือทางผู้บริหารจะไม่รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้นแก่ผู้นั้น หรือแม้แต่เรื่องลักขโมย ในกรณีที่สมาชิกในวงมีการลักของสมาชิกด้วยกันเองถ้าถูกจับได้ ผู้นั้นจะถูกลงโทษด้วยการว่างกล่าวตักเตือน หรือในโทษสถานหนักกว่านั้นคือการไล่ออกจากการเป็นสมาชิกภายในวง หรืออาจถูกสั่งพักงานเป็นเวลา 10 วัน ก็แล้วแต่กรณี (พงษ์เดช นาคคำ. 2561 : สัมภาษณ์)

ดังนั้นการบริหารจัดการวงหมอลำ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การมีผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ มีไหวพริบ หรือทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน ที่จะสามารถวางแผน หรือมีแนวทางการรับมือให้ทันต่อสถานการณ์ แต่อย่างไรก็ตาม ในการบริหารจัดการจะพึงแต่ผู้บริหารอย่างเดียวไม่ได้ คือ ทุกส่วน ทุกฝ่ายต้องเป็นหูเป็นตา ช่วยกันในการสอดส่องดูแล และหาทางออกเพื่อให้ตนสามารถอยู่ได้ท่ามกลางเปลี่ยนแปลงในกระแสต่างๆ เช่น ในปัจจุบันมีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามามากมาย ดังนั้น วงหมอลำก็ต้องมีการกระตุ้นหรือพยายามผลักดัน รวมไปถึงการเปิดโอกาสให้ตัวเองอยู่ตลอดเวลาท่ามกลางกระแสต่างๆ เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง

4. การดำรงอยู่

การดำรงอยู่ของหมอลำในอนาคต ซึ่งเป็นสิ่งที่สับสนท้อถอยมานานหลายร้อยปี เพื่อให้ยังคงอยู่คู่กับสังคมไทย วิถีชีวิตของชาวอีสาน และถือว่าเป็นสิ่งท้าทายการที่อยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของสังคมในปัจจุบันและอนาคตได้

การดำรงอยู่ของหมอลำ จะอยู่ได้ท่ามกลาง 3 เงื่อนไข คือ

1. สังคมจะต้องมีสถาบันการศึกษาเกี่ยวกับหมอลำกลอน และเพิ่มหลักสูตรการสอนในระดับการศึกษาภาคอุดมศึกษา หรือเปิดสถานศึกษาเกี่ยวกับหมอลำกลอนเฉพาะด้าน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจหรือรักด้านการแสดงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่หรือสืบทอดวัฒนธรรมที่เป็นมรดกของชาวอีสาน ให้อยู่คู่กับสังคมไทยไปยังรุ่นลูก รุ่นหลาน และหากสำเร็จการศึกษาแล้วต้องสามารถประกอบอาชีพได้ ซึ่งวงหมอลำระเบียบวาทะศิลป์หรือวงหมอลำคณะต่าง ๆ ก็เรียกได้ว่าเป็นอีกหนึ่งศูนย์การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนที่สนใจในด้านศิลปะการแสดงหมอลำ ได้มีโอกาสเข้าไปศึกษาหรือคนที่มีความสามารถอยู่แล้วก็สามารถไปฝึกฝนเพิ่มเติมได้ เนื่องจากทางวงมีมาตรฐานในการผลักดันคนรุ่นใหม่ให้หันมาร่วมสืบสานวัฒนธรรมของคนอีสานอยู่แล้ว

2. ภาครัฐจะต้องมีการองค์การบริหารจัดการเกี่ยวกับด้านหมอลำอย่างชัดเจน ภาครัฐต้องใส่ใจและจริงจังกับเรื่องนี้เพิ่มมากขึ้น มีการจัดสมาคมการเรียนรู้เกี่ยวกับหมอลำกลอนในแต่ละจังหวัดหรือแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนัก หรือให้รู้สึกว่าเป็นเจ้าของวัฒนธรรมในนั้นๆ อีกทั้งรัฐต้องมีงบประมาณ

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

สนับสนุนไปยังหน่วยงาน สมาคม หรือโรงเรียนด้านหมอลำกลอนในพื้นที่อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิด การการถ่ายทอดภูมิปัญญา ศิลปะวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับสังคมไทยมานับร้อยๆ ปี และเพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ คน ที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกอันดีงามต้องนำไปเผยแพร่หรือแลกเปลี่ยนกับวัฒนธรรมในประเทศเพื่อนบ้านหรือใน ท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นวิวัฒนาการซึ่งจะนำมาสู่การดำรงอยู่ของหมอลำในอนาคตได้ (กุลวิตรา กัง คานนท์, ชลธิชา สัตยารัตนา, ธวัช ปุณโณธก, 2531:40-42 ; ประเวศ ะสี, 2527 : 21; และปรีชา อุตระกุล , 2539 : 9 อ้างใน สุวิทย์ รัตนปัญญา 2553:259-260)

3. การพึ่งพาตนเอง โดยการดำรงอยู่ในวงการหมอลำของระเบียบวาทะศิลป์ปัจจุบันดำรงอยู่ป็นปี เป็นปี ที่ 55 แล้ว และการพึ่งพาตนเองของหมอลำระเบียบวาทะศิลป์หมายถึง การที่หมอลำจะต้องมีการปรับเปลี่ยน การแสดงให้เป็นไปตามเรื่องของลูกการแสดงต่างๆ ที่ ตามยุคตามสมัยที่ไม่จำเจ ไม่ซ้ำเดิม มีการปรับเปลี่ยน ตามยุคของยุคนั้นๆ มีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงซึ่งสมัยใหม่ในทางวงเองก็ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการ โชว์ให้มันเกิดกันความทันสมัยมากยิ่งขึ้น ใช้อุปกรณ์เหมือนกับโรงละครมีเสียง ไฮดรอลิค หรือและอีกมากมาย ในการโชว์นี้กรังโชว์ศิลปินเพื่อทำให้มันดูยิ่งใหญ่อลังการ ระบบแสง สี เสียง ตลอดจนมีพัฒนาการในเรื่องของ ระบบต่างๆ ขึ้นมากมายให้ดูทันสมัยขึ้นไป ซึ่งในฤดูกาลปัจจุบันมีจอ LED ที่ถูกนำมาใช้ในการประกอบการโชว์ บนเวทีให้เกิดความยิ่งใหญ่อลังการมีไฟ แสง สี เสียงที่เป็นยุคของดิจิตอลสมัยใหม่ด้วยการควบคุมระบบวงจร ไฟที่อลังการกว่าปีที่ผ่านๆ มา

แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันหมอลำต้องอาศัยตนเองเป็นหลักในการที่จะดำรงอยู่ให้ได้ท่ามกลาง กระแสสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็กระแสที่เกิดจากภายนอกหรือภายใน ตัวของหมอลำเองจะเป็นตัวกำหนด ทิศทางของตนเองว่า จะกำหนดรูปแบบหรือแนวทางการรับมืออย่างไร เพื่อให้เกิดการยอมรับและไม่ให้สิ่ง เหล่านี้สูญหายไปจากคนอีสานหรือแม้แต่สังคมไทยในอนาคต

บทสรุป

ในการบริหารจัดการวงหมอลำระเบียบวาทะศิลป์ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ สภาวะสังคมในปัจจุบันทำให้ทางวงมีระเบียบ มีการปรับตัว ให้เข้ากับสถานการณ์คือ การปรับเปลี่ยนเรื่องของ นวัตกรรมใหม่ๆ หรือมีการนำเทคโนโลยีด้านต่างๆ เข้ามาใช้ เช่น จอแอลอีดีเข้าหรือหลอดไฟแอลอีดีซึ่งพึ่งมี การนำเข้ามาใช้ในฤดูกาล โดยจากเดิมใช้ไฟกระพริบหรือไฟพา เนื่องจากไฟพาหรือไฟกระพริบจะค่อนข้างกิน ไฟเยอะ กินน้ำมันเครื่องปั่นพอสสมควร จึงทำให้ในยุคปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนมาใช้เป็นไฟแอลอีดีเป็นส่วน ใหญ่ ตลอดจนมีระบบไฟต่างๆ ที่เป็นการประหยั้ดรวมทั้งรูปแบบของไฟ ซึ่งก็จะสามารถช่วยให้ระบบต่างๆ ใน การจัดการ มีการปรับในเรื่องของค่าใช้จ่ายก็ลดลงในกิจกรรมการบริหารและค่าใช้จ่ายนี้มันก็มีการปรับเปลี่ยน ไปตามยุคตามสมัย ตามเรื่องของเทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยแนะนำ อย่างไรก็ตามการลงทุนมันก็ค่อนข้างจะสูงขึ้น กว่าเดิม เพื่อให้เกิดความทันสมัยและความอลังการเพิ่มมากขึ้น

ในปัจจุบันวงหมอลำระเบียบวาทะศิลป์ถือเป็นวงหมอลำที่เป็นที่รู้จักของกลุ่มคนทั่วไปเป็นจำนวนมาก เนื่องจากว่าหมอลำในปัจจุบันจัดว่าเป็นกลุ่มการแสดงที่ให้ความบันเทิง หรือให้ครบทุกรสชาติเลยก็ว่าได้ ด้วย รูปแบบการแสดงที่มีถึง 3 ช่วง ทำให้เป็นที่ดึงดูดแก่คนทุกเพศทุกวัยเป็นอย่างมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่าถ้าไปทำการ แสดงที่ไหนจะมีกลุ่มแฟนคลับตามไปที่นั่น และในการแสดงแต่ละครั้งมีผู้เข้าร่วมชมการแสดงไม่น้อยกว่า 500 คนเป็นอย่างต่ำ เนื่องจากมีการปรับรูปแบบการแสดงที่เข้ากับยุคสมัย มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาเป็น ตัวกลางในการสื่อสาร ในที่นี้หมายถึง ปัจจุบันมีเทคโนโลยีเกิดขึ้นมากมาย แต่ที่เห็นในปัจจุบันที่ได้รับความ

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2
วันที่ 19 มกราคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

นิยมอยู่มาก ก็คือ การพัฒนาจากการบันทึกแผ่นซีดีมาเป็นการถ่ายทอดสดผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ที่สามารถเผยแพร่สัญญาณไปยังทั่วโลกได้ ซึ่งระบบเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมากมายนี้ก็ถือเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ทำให้หมอลำได้มีช่องทางในการเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองได้อย่างกว้างขวางเพิ่มมากขึ้นไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลกได้ เช่น การแพร่ภาพสดจากเฟซบุ๊ก ซึ่งการแพร่ภาพสดนี้ในปัจจุบันจะสามารถรับชมได้อย่างชัดเจน ในหลายๆ มิติ หลายๆ มุมมอง ชัดทั้งภาพและเสียง ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และผลดีจากการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตเป็นตัวช่วยในการสื่อสารที่เห็นได้ชัดที่สุดเลยก็คือ การเปิดช่องทางให้กลุ่มแฟนคลับได้ติดตามเพิ่มมากขึ้นและสามารถแสดงความคิดเห็นหรือช่วยเป็นหูเป็นตาให้กับหมอลำได้

แต่อย่างไรก็ตามถ้าคนอีสานหรือคนรุ่นหลังร่วมกันส่งเสริมหรืออนุรักษ์วัฒนธรรมอันนี้ตั้งมานี้ไว้แน่นอนว่าในอนาคตที่มีเทคโนโลยีหลังไหลเข้ามา โอกาสที่หมอลำจะได้เป็นที่รู้จักหรือได้ไปถ่ายทอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทยในต่างแดนก็มีเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

- ณัฐกฤตา ทาณรงค์. Cr.FC Talkong. (Photographer). (6 ตุลาคม 2560) ชื่อ ผลงาน [Digital image]. Retrieved from <https://web.facebook.com/Nutkritt M Thanarong>
- ทรงวิทย์ พิมพ์करण. (2553). หมอลำกับการดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม. ปีที่ 2(1), 67-72.
- นิรมล กิติกุล. (2542). องค์การและการจัดการ. คณะวิทยาการจัดการ. สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี.
- พงษ์เดช นาคคำ. พิธีกร หมอลำคณะระเบียบวาทศิลป์. สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2561.
- สุรพล เนสุสินธ์. (2550). พัฒนาการหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองของแก่นคณะระเบียบวาทศิลป์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิทย์ รัตนปัญญา. (2553). หมอลำกลอน : บริบท คุณค่า แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและการดำรงอยู่ในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- อภิสิทธิ์ เป็องบน. (2555). การพัฒนาหมอลำกลอนในกระแสโลกาภิวัตน์. ปรินญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.